

GØGA

Andrés Barba

Drobne roke

Prevedla Janina Kos

Za Marino in Tereso,
ki sta bili svojčas prav tako iskrivi in temačni kot te deklice.

Šele tedaj, ko je bila punčka že tako iznakažena,
da ni bila več podobna človeški dojenčici,
se je deklica začela igrati z njo.

Ženska v Berlinu, Anonima *

* Citat je bil najverjetneje prirejen, saj v romanu *Ženska v Berlinu* tega stavka ni (op. prev.).

Prvi del 13

Drugi del 29

Tretji del 65

Janina Kos

Andrés Barba in duhovi otroštva 97

Prvi del

Njen oče je umrl na kraju samem, njena mama pa v bolnišnici.

»Tvoj oče je umrl na kraju samem, tvoja mama pa je v komi.« Natanko tako se je glasil prvi stavek, ki ga je Marina zaslišala. Prav na vsak zavoj tega preobloženega in nerazumljivega stavka bi lahko položila roko:

»Tvoj oče je umrl na kraju samem, tvoja mama pa je v komi.«

Njene ustnice ga nepretrgoma izgovarjajo. Hiter je in brezdušen. Pojavlja se v tisočero različnih in nepredvidljivih oblikah, včasih povsem nepričakovano. Besede se usujejo nanjo kot dež na polja. Marina se je ta stavek naučila izreči neprizadeto, kot kadar mora kakšnemu neznancu povedati, kako ji je ime: ime mi je Marina in stara sem sedem let. »Moj oče je umrl na kraju samem, mama pa je v bolnišnici.«

Ustnice so se ji komajda zganile; potem ko je izrekla še zadnjo besedo, so ostale brezizrazne, le malce razprte. A temu ne bi mogli reči izraz. Spet drugič je bil ta stavek počasen, kot bi prihajal od daleč. Zdelo se ji je, kot da je stavek izbral njo in ne ona njega. Kot da bi se na lepem vrnila domov in k vsem predmetom, ki so ta dom naseljevali. In tudi vonj ima. Stavek poletí kvišku in se razprši vsenaokrog,

besede preplavijo zrak. Preobrazi se v stvar. A ta stvar bo za vse večne čase ostala zakrita, in prav zato mora reči:

»Moj oče je umrl na kraju samem, moja mama pa pozneje v bolnišnici.« Skozi to misel se vrne k neki drugi, počasni misli, k tisti pravi: k misli na nesrečo. Nič na svetu ni bolj krhko kot ta površina. Nič ni počasnejše in nič ni bolj krhko. Najprej je bil zvok ceste pod pnevmatikami, zamolkel, morski zvok ceste in potem še tekstura zadnjega sedeža pod prsti, kot grožnja, ki je bila na začetku skoraj nezaznavna.

Hip zatem se je nekaj zlomilo. Kaj pa? Logika. Kot lubenica, ko pade na tla in se v hipu razpoči. Začelo se je z razpoko v sedežu, na katerem je sedela: kar naenkrat je postal drugačen na otip, varnostni pas pa jo je neusmiljeno stisnil. Prej, veliko pred trčenjem, je bil sedež mehek. To mehkobo – mehkobo blazinaste prevleke z vzorcem iz tankih črt – je pred tem čutila že ničlikokrat, zdaj pa je nenadoma postala drugačna. Mamin glas očku:

»Ne prehitevaj.«

In prav takrat je v sedežu zazevala razpoka, vanjo pa se je ujel udušeni zvok ceste pod pnevmatikami, medtem ko je avtomobil vedno bolj pospeševal.

Udarec je bil silovit.

Avtomobil je najprej poletel nad srednji ločilni pas, se nato prekopicnil čez nasprotno vozišče in na koncu s treskom pristal na skalah ob bankini. Celoten prizor, ki si ga je Marina lahko podrobno priklicala v spomin šele štiri mesece po nesreči, se je rodil iz hitrosti, iz gole hitrosti. A vendar ji ni ta prizor povedal nič, saj ni bilo česa razumeti.

Bil je tudi zvok. Oglušujoč zvok, a vendar oddaljen od dogodka, ki ga je povzročil. Votel in razdrobljen zvok, ki je močno odjeknil in takoj nato zamrl v daljavi. Zvok, ki se ni podaljšal v odmev, a je kljub temu spremljal avtomobil med njegovim poletom čez srednji ločilni pas in pristankom na strehi.

Avto je nekaj časa padal, potem pa se je na mestu padca razobličil. Naredil si je prostor. In v tistem trenutku se je še bolj kot kadarkoli prej želela zateči k temu stavku. Kot bi med vsemi stavki, ki bi lahko opisali nesrečo, samo ta zmogel opredmetiti nekaj, česar ni mogoče opredmetiti: kot bi ji med vsemi stavki na tem svetu na misel prišel samo ta, ker je bil najbolj razumljiv in pri roki in ker ji je raztolmačil tisto, česar nikakor ni mogla doumeti.

Po zvoku – tišina. Ne odsotnost zvoka, ampak tišina. Toda ta tišina ni bila prazna; to ni bilo zanikanje, temveč potrditvev: kot da bi nekaj, kar je bilo še hip poprej prožno in gibko, nepričakovano zakrknilo: kovinski okus v grlu, žeja.

Marina se spominja, da je občutila žejo že hip zatem, ko je vse obmirovalo. Te neusahljive žeje, ki je bila neločljiva od tišine in negibnosti, ni mogla potešiti niti takrat, ko je začutila, kako ji neke roke odpenjajo varnostni pas, niti ko je uzrla obraz tiste krepke ženske s peroksidnimi lasmi in zaslišala tisti moški glas:

»Ne dotikaj se glave, pusti jo pri miru, ne dotikaj se je.«

Marina je rekla: »Vode.«

Besedo »vode« je izgovorila tako, kot si jo predstavljaš, ko izveš, da je človeško telo sestavljeno skoraj izključno iz te tekočine: abstraktna voda na lepem postane snovna.

»Mala, si v redu? Me slišiš?«

Krepka ženska s pobarvanimi lasmi se je sklonila še bliže k njej; v roki je držala steklenico vode. Marina je lahko videla prav vsako korenino njenih črnih las, v njej sami pa se ni zakoreninilo čisto nič: ne tekočina, ki so ji jo dajali piti, ne kovinski okus na dlesnih, ne korenine las krepke ženske; počutila se je, kot bi bila njena notranjščina eno samo močvirje, vse je postalo mehko, brezoblično, spolzko.

»Samo roko si je poškodovala, glava je videti v redu.« Besede, ki so pronicale do nje, so bile udušene. Začutila je, kako ji neka roka otipava tilnik in se počasi spušča navzdol proti hrbtu: pripadala je nekemu drugemu moškemu; ta roka je bila orjaška, z enim samim zamahom bi jo lahko presekala na pol, a bila je nežna.

»Dihalne poti niso ovirane.«

»Kako ti je ime?«

»Marina.«

»Se lahko premikaš, Marina?«

»Ja.«

»Poskusi se zlekniti na nosila.«

Roke so jo dvignile in šele takrat jo je prvič spreletela bolečina, kot bi ji skozi ves trup šinila električna, a že hip zatem je tresenje popustilo, tako kot njena žeja. Ni mogla premakniti leve roke.

»Kaj je tole belo?«

»To so rebra.«

Ko se je sklonila, je prvič videla razsežnost svoje poškodbe: negibno roko, živo meso, skozi katero je potekala tako čista zarez, da se je koža razprla kot zavesa, rebra.

Vedela je, da mora na vsak način poiskati pot do tega stavka, ki ji bo kot obliž prekril rano, do stavka, ki je že počasi izzveneval:

»Marina, tvoj oče je umrl na kraju nesreče, tvoja mama pa ravnokar.«

Ob njeni postelji so pripravili vse potrebno, da bi ublažili panični napad, vendar ga ni bilo od nikjer. Marina je še naprej motrila ta stavek, kot bi opazovala reaktivec: zrla je za njegovo belo kondenzacijsko sledjo, ki se je vila od enega konca bolnišnične sobe do drugega. A vendar ni planila v jok, sploh se ni odzvala. V sobi so bili še trije ljudje, dve ženski in en moški, vsi oblečeni v bele halje in obuti v črne čevlje, trije ljudje z rokami, nogami in tisto neverjetno avro čarobnosti ki so jo imeli v Marininih očeh skoraj vsi odrasli, le da pri teh treh te avre nikakor ni mogla zaznati. Čakali so, da bo doumela pomen njihovih besed. Vendar ni planila v jok, ni se zlomila, ni se odzvala. Marina je še vedno prebivala na obronku tega stavka. Ali pa ji zgolj domišljija ni dopuščala, da bi v mislih povezala dve tako nezdružljivi stvari. Stavek je bil še vedno pološčen, čist in banalen, kot črni čevlji na nogah odraslih.

»Si razumela, kar smo ti pravkar povedali?«

»Ja.«

»Rekli smo, da so tvoji starši umrli.«

»Ja.«

»Oba, oče in mama.«

»Ja.«

Nič drugega ji ni preostalo, kot da je rekla »ja«, vedno znova »ja«. »Ja«, ki je bil tako pološčen in banalen kot

njihovi čevlji. Beseda in črka: »ja«. Tišina in zvok: »ja«. Beseda, ločena od jezika, beseda, ki je obstajala še pred jezikom, osamljena, čista, prosojna.

Ko se je Marina prebudila, jo je preveval neulovljiv občutek, da mora še nekaj narediti, kot da bi zdravnikom, ki so prihajali k njej vsako jutro in vsak večer, še nekaj dolgovala. Morebiti jim je bila dolžna pokazati, da je vendarle človek, mogoče bi morala jokati in cepetati, morda bi ji moralo biti hudo. V tistih dveh mesecih okrevanja se je Marina potapljala v poglede drugih kot v kopel. Odsotnosti staršev se je vsakokrat zavedela šele tik pred tem, preden so prišli k njej zdravniki, toda to občutje je bilo tako izmuzljivo, da ji ga ni nikoli uspelo izraziti. Kot kadar že menimo, da neki stavek razumemo, a ga v resnici ne. Pustila je, da so ji roke omahnile na rjuho, na risbico hiše, ki jo je ustvarila na zahtevo psihologinje. A vendar ni hotela s to kretnjo ničesar dokazati, bila je samo način, da je hudo bolečino, ki jo je čutila v roki, preselila na list papirja, k hiši, gori in drevesu, nad sonce in vatasti oblaček.

»Vidim, da ti gre risanje hiš odlično od rok.«

»Ne, odlično mi gre risanje dreves.«

»Boš naučila še mene?«

»Najprej narišeš debelo deblo. Potem tri vrhove. Vse z rjavo. In potem še liste, s svetlo zeleno.«

»Takole?«

»Ja, ampak ne smeš tako močno pritiskati. Veliko sem jih že narisala. Prav zato sem tako dobra v tem.«

»Poglej, kaj imam zate. Punčko,« je rekla psihologinja.

Punčka je bila majhna in kompaktna. Psihologinja ji jo je podarila, da bi jo enkrat za vselej preobrazila v pravo deklco.

Marina je bila sprva vznemirjena. Punčka je imela široko odprte plastične oči, ganljive oči, ki so se odpirale in zapirale. Če si hotel, da jih zapre, si jo moral poleči na hrbet in reči:

»Zdaj pa zaspi, punčka, saj boš zaspala, kajne? Zaspi, ker je že pozno in ker si že zelo utrujena. Spančkaj, punčka moja.«

Ležala je ob njej, v postelji.

Punčka gor, punčka dol; punčka je ves čas čakala, da jo bo kdo dvignil za iztegnjene ročice in jo vzel k sebi: drobna preteklost – drobna osamljenost. Na vsaki roki je imela po tri prste. In svetlo zeleno oblekico. In živordeče, v nasmeh razpotegnjene ustnice. In nožice, ki se jih ni dalo upogniti. Po prostoru je potovala kot za šalo, s postelje na vrh nočne omarice, iz varnega zavetja kopalnice do brezmejne prihodnosti okna, vselej v Marininih rokah. Nekega dne ji je rekla:

»Ime ti je Marina, tako kot meni.«

Kar na lepem, kot bi doživela razodetje:

»Ime ti je Marina.«

Kaj pa, če bodo Marinini spomini – tako kot njeni – sčasoma zbledeli, če jih bo vse manj in manj, na koncu pa se ne bo ničesar več spomnila?

»Obe sva Marini.«

Kajti samo punčka ni lagala. Le ona je bila vedno mirna, kot bi bila šele na polovici nekega dolgega življenja. Tudi

gledala je drugače; ure so polzele čeznjo, njene široko odprte oči brez trepalnic – pokvarile so se, zdaj se, tudi če si jo polegel, niso več zaprle – pa so bile ves čas na preži, kot bi zrle v prihodnost.

»Odslej boš vedno budna, punčka, pokvarila si se.«

Toda punčka sploh ni bila pokvarjena. Če si jo pogledal od blizu, si opazil nekaj, kar se prej ni videlo: kožo. Kožo, ki se je zdela kot prava. Marino so povsem prevzeli zavoji punčkinega ušesca, njene ustnice, plastični pregibi in koža, ki jo je zdaj lahko podrobno preučila in ki se je zdela preblizu in preveč resnična, da bi bila prava. Marina je svoj obraz približala njenemu, iztegnila jezik in ji obliznila oči.

»Zdaj bolje vidiš.«

In punčka je res videla vse bolje in bolje: preteklost, sedanjost, prihodnost. Kaj neki bi se zgodilo, če bi jo Marina več dni pustila ležati na okenski polici, od koder bi lahko opazovala ljudi na ulici? Preprosto rečeno, tole: na koncu bi vedela čisto vse, polagoma bi rasla in šivi na hrbtu bi ji popokali, tako kot pri brazgotini na Marinini rami, in potem bi moral priti nekdo s črnimi škarjicami in jih drugega za drugim odstraniti.

Bližal se je dan, ko naj bi zapustila bolnišnico. Psihologinja jo je o tem obvestila že teden dni prej, vendar ji ni povedala nič drugega. Odšla bo. Ampak kam? Tega ni vedela. Na kakšen otok. Na kakšno goro. Na morje. Ne *na* morje, ampak na *kakšno* morje. Vse je bilo »kakšno«, vse to je že nekje obstajalo. Toda Marine ni prevzemal zgolj strah pred odhodom; še bolj se je bala tistega skrivnostnega, umišljenega in bohotnega kraja, polnega minulosti.